

Ramiz Buzhala *

Kujtim Krasniqi*

SPORAZUM O PRIZNANJU KRIVICE

Uvod

Republika Kosovo kao suverena i nezavisna država krunisana je u potpunosti stupanjem na snagu Ustava dana 15. juna 2008. godine. Sa ciljem približavanja i usklađivanja našeg zakonodavstva sa pravnim tekovinama Evropske unije i međunarodnim pravom i garantovanja ljudskih prava i sloboda, Ustav kao najviši politički i pravni akt države, u članovima 18, 19, 20, 21 i 22¹⁴⁴ uključuje međunarodne sporazume i instrumente kao direktno primenjive akte sa prvenstvom u odnosu na odredbe domaćih zakona i akata.

Nakon stupanja ustava na snagu i pravni sistem doživeo je reformatorske promene posebno u domenu krivičnog zakonodavstva, kao što su: izmena i dopuna Krivičnog zakonika i Zakonika o krivičnom postupku, Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, koji stupaju na snagu od 1. januara 2013. godine. Na ovaj način izgrađena je pravna osnova u oblasti krivičnog pravosuđa. Novo krivično zakonodavstvo predvidelo je veliki broj novih instituta, nove vrste krivičnih dela, izmenu i pooštavanje kaznene politike i druge novine.

Zakonikom o krivičnom postupku na Kosovu je po prvi put ustanovljen i institut Sporazuma o priznanju krivice¹⁴⁵. Nakon što su svečano proglašeni po prvi put ovi pravni instituti, sa ciljem njihovog promovisanja i primene u praksi, potrebna je i dobrodošla je studija ovog instituta na nezavisan naučni način. Kako bi se ostvarili odgovarajući naučni rezultati, ovom radu prišli smo inter-disciplinarnom metodologijom. U tu svrhu, upotrebili smo različite naučne metode kao što su ona istorijska, sociološka, pravno-normativna, komparativna i analitička. Nadam se da će ovaj rad pružiti skroman doprinos unapređivanju znanja i primeni ovog instituta u praksi.

Sa ciljem što jasnijeg i sveobuhvatnijeg razmatranja, obradićemo predmet ove studije počevši od pojma, predmeta, istorijata, pravnog postupka a na kraju ćemo u zaključku ukazati na značaj ovog instituta.

* Ramiz Buzhala, kandidat za tužioca

*Kujtim Krasniqi, kandidat za tužioca

¹⁴⁴Ustav Republike Kosovo, članovi 18- 22.

¹⁴⁵Zakonik o krivičnom postupku, član 233 stav 1.

1. Pojam, predmet i istorijat sporazuma o priznanju krivice

Sa ciljem olakšavanja rada u sistemu krivičnog pravosuđa, kao osetljive i veoma ozbiljne oblasti, Republika Kosovo propisala je zakonom i primenjuje institut sporazuma o priznanju krivice. Pismeni sporazum između lica protiv koga je podignuta optužnica pa sve do završetka glavnog pretresa i državnog tužioca kojim se priznaje krivica za krivično delo, pod utvrđenim uslovima da državni tužilac odustane od nekih tačaka optužnice, da utvrdi granice ublažavanja kazne ili da se povuče u potpunosti od kazne u slučaju da okrivljeni prihvati da bude svedok saradnik. U ovom slučaju ovo priznanje utiče da druga lica budu sprečena u izvršenju krivičnog dela ili da se dokaže da su učinili krivična dela i ovo predstavlja suštinski predmet sporazuma o priznanju krivice. Na taj način, sporazum o priznanju krivice predstavlja institut krivičnog postupka koji u sebi sadrži pitanja proceduralnog i krivično-materijalnog karaktera. Drugim rečima, sporazum o priznanju krivice pruža mogućnost okrivljenom da u zamenu za priznanje krivice iskoristi olakšice u smislu utvrđivanja vrste i visine krivične sankcije.

U anglosaksonskim i evrokontinentalnim zemljama, institut sporazuma o priznanju krivice počeo je da se primenjuje još do kraja 20. veka. Većina ovih država uspostavila je solidnu praksu primene ovog instituta, dok su i njegovi efekti bili dobrodošli. Ovaj institut, iako u nešto drugačijem formatu, priznaje i rimsko pravo iako je u suštini većina istog bila pravo građansko-pravnog karaktera, ali i običajno pravo velikog broja naroda. Kao takvo, priznaje se i u našem običajnom pravu prikupljenom u Zakoniku Lekë Dukagjinija i u drugim lokalnim zakonima. Posledično, kada bi svaki učinilac zabranjenih dela priznao krivicu, tretirao bi se blaže i kažnjavao bi se lakše.

Na Kosovu, izmenama i dopunama načinjenim u Krivičnom zakoniku i Zakoniku o krivičnom postupku 2008. godine (u daljem tekstu KP odnosno ZKP), uveden je novi institut sporazuma o priznanju krivice. Posledično, Zakonik o krivičnom postupku koji je stupio na snagu 1. januara 2013. godine, govori o ovom institutu u članu 233.

2. Motiv, interes stranaka da sklope ovaj sporazum

Razlozi kojima se stranke rukovode da sklope sporazum o krivici i eventualno da sklope sporazum o priznanju krivice su mnogobrojni. Tužilac, optuženi i branilac mogu imati interes u sklapanju ovog sporazuma. Tužilac "interes pravde", a okrivljeni lični interes koji se poklapa sa interesom pravde u konkretnom krivičnom predmetu.

Konkretno u interesu je tužioca da što pre zaključi predmet i da se posledično uštede troškovi vođenja redovnog krivičnog postupka, da se uštede ljudski resursi koji treba da se angažuju na jednom predmetu (službena lica, veštaci i nosioci pravnih funkcija; zatim materijalni troškovi) a dobijaju se i kvalitativni dokazi protiv drugih učinilaca krivičnih dela kojima tužilac ne bi mogao imati pristup ni na koji drugi način. Takođe, kao posledica ovog sporazuma omogućilo bi se

optuživanje i kažnjavanje drugih učinilaca što je veoma važno kod različitih vidova organizovanog kriminala.

U interesu je okrivljenog takođe da sklopi sporazum o priznanju krivice, kako bi dobio manju kaznu nego što bi to bio slučaj na redovnom suđenju, da se izbegnu troškovi koji bi nastali suđenjem, da ne podlaže dužem javnom suđenju, da priznanjem krivice iznese svoje pokajanje za učinjeno delo. Konačna svrha pregovora o priznanju krivice jeste da se sklopi sporazum o uslovima priznanja krivice, što je ugovor u pismenoj formi koji sastavljaju i potpisuju državni tužilac, okrivljeni i njegov branilac.

3. Uvrščivanje sporazuma o priznanju krivice u krivično pravo

Ulazak instituta Sporazuma o priznanju krivice u krivično-pravni sistem Kosova u skladu sa gore pomenutim zakonima odraženo je i u KZRK-u, pošto treba da se stekne krivično-pravna osnova za ublažavanje krivičnih sankcija sklapanjem ovog sporazuma¹⁴⁶.

Odredbe sadržane u KZK-u u članu 75, stav 1.3 o ublažavanju kazne navode: “Kada je učinilac priznao krivicu pod uslovima iz člana 233, stav 20 ZKP-a i sporazum o priznanju krivice u pismenoj formi sadrži klauzulu koja predviđa ublažavanje kazne, sud izriče blažu kaznu. U tim slučajevima, sud treba da uzme u obzir mišljenje tužioca, branioca i žrtve, ublažavanje kazne, i uzeće u obzir, ali neće biti ograničen članom 76 ovog zakonika”. Dakle, neće važiti ograničenja za ublažavanje kazne u skladu sa KZK-om, član 76.

4. Sporazum o priznanju krivice iz perspektive prava o krivičnom postupku

U skladu sa članom 233, stav 1 ZKP-a, U bilo koje vreme pre podnošenja optužnice državni tužilac i branilac mogu pregovarati o uslovima pismenog sporazuma o priznanju krivice prema kojima su okrivljeni i državni tužilac pristali na tačke optužnice i okrivljeni pristao da se izjasni krivim u zamenu za:

1. pristanak državnog tužioca da sudu predloži blažu kaznu koja ne može biti ispod minimalne kazne propisane zakonom ili minimum predviđen stavom 7 ovog člana; ili
2. druge protivnakanade u interesu pravde, kao što je odustajanje od kazne propisano članom 234. ovog zakonika (osloboditi ga od kazne kada je u pitanju svedok saradnik koji je učinio krivično delo ali je saradnja sa njim dovela do uspešnog krivičnog gonjenja drugih učinilaca krivičnog dela ili se uspelo u sprečavanju izvršenja drugih krivičnih dela).

U slučajevima kada želi da postigne sporazum o priznanju krivice sa tužiocem, branilac okrivljenog ili okrivljeni ukoliko ga ne zastupa branilac, traži preliminarni sastanak sa državnim tužiocem kako bi se započeli pregovori o sporazumu o priznanju krivice i u svim ovim pregovorima okrivljenog zastupa njegov branilac u skladu sa stavom 1 ovog člana. Državni tužilac

¹⁴⁶Procedura penale, knjiga objavljena 2013, prof dr Ejup Sahiti, str. 329.

po dobijanju zahteva okrivljenog za održavanje preliminarog sastanka obaveštava glavnog tužioca njegove službe koji ovlašćuje održavanje datog sastanka. Ovakvi sporazumi o priznanju krivice treba da budu sastavljeni u pismenoj formi i treba da ih prihvati glavni tužilac odgovarajuće službe tužilaštva pre nego što se formalno ponude okrivljenom. Sa druge strane, sud ne može da učestvuje u pregovorima o priznanju krivice, već po potrebi može da odredi razumne vremenske rokove za sklapanje sporazuma i to najviše do 3 meseca, kako se ne bi odugovlačilo rešavanje krivičnog pitanja.

5. Sadržaj i dejstvo sporazuma o priznanju krivice

Ceo postupak za priznanje krivice vrši se sa ciljem da okrivljeni prizna krivicu i da dati predmet dobije pravnu snagu priznanjem na sudu. ZKP u delu koji se odnosi na pitanje priznanja krivice, predviđa rešenje u skladu sa kojim je sklapanje sporazuma o priznanju krivice isključivo pitanje stranaka u postupku, odnosno javnog tužioca sa jedne strane i okrivljenog i njegovog branioca sa druge. Ovo rešenje oživljava načelo poštovanja autonomije stranaka. U tom smislu, sud nema neku aktivniju ulogu u postizanju sporazuma o priznanju krivice, ali može da utvrdi razuman rok u okviru koga sporazum treba da se postigne. Ovaj rok može trajati najviše do tri meseca. Smatram da je ovo rešenje propisano sa ciljem da se sačuva autoritet suda i da se pitanje ne odugovlači beskonačno i da se sam krivični postupak ne odugovlači bespotrebno. Posledično, pitanje sadržaja sporazuma o priznanju krivice i njegovog dejstva uređeni su članom 233 ZKP-a¹⁴⁷.

Sporazum o priznanju krivice treba da se sastavi u pismenoj formi pošto predstavlja formalan i zvaničan dokumenat i obavezujući je za stranke. Sporazum kao takav treba da sadrži sve uslove sporazuma koga potpisuje glavni tužilac odnosno tužilaštva, branilac i okrivljeni i obavezujući je za sve njegove potpisnike.

Sporazum o priznanju krivice najmanje treba da sadrži sledeće:

1. tačke optužnice oko kojih se okrivljeni izjašnjava da je kriv;
2. da li okrivljeni prihvata da saraduje;
3. prava od kojih odustaje;
4. odgovornosti okrivljenog za nadoknadu štete oštećenoj stranci i zaplenu svih materijalnih dobara u skladu sa članovima 489-499 ovog Zakonika.

Sporazum u pismenoj formi takođe može sadržati odredbu kojom se stranke slažu o ograničenjima štete koja predlaže javni tužilac ukoliko okrivljeni ostvaruje suštinsku saradnju, dok ukoliko sud

¹⁴⁷Zakonik o krivičnom postupku, član 233, stav 12. tačka 1-4*Procedura penale, knjiga objavljena 2013, prof dr Ejup Sahiti, str. 226.*Internet pretraga preko google "sporazum o priznanju krivice" kome je pristupljeno dana 20. 06. 2014.

odredi kaznu štetnu po jednu stranku, ista ima pravo žalbe na odluku o kazni. U skladu sa ovim rešenjem, postignut sporazum o priznanju krivice treba da se sastavi u pismenoj formi i da sadrži sve uslove oko kojih su se stranke složile. Sem toga, kako bi ovaj sporazum bio važeći treba da ga potpiše glavni tužilac odnosno tužilaštva kao i okrivljeni i njegov branilac. Kao takav ovaj postignut sporazum obavezujući je za stranke. Dakle, stranke ne mogu prihvatiti sklopljen sporazum u nekim delovima, a u nekima ne. Sporazum obavezuje stranke da ga prihvate u celosti. Ovo je načelni aspekt kada govorimo o sadržaju sporazuma. To znači da sporazum o priznanju krivice može da se usredsredi na sadržinu samo onih podataka koji se smatraju neophodnim .

U ovim slučajevima, sporazum može sadržati najmanje tačke optužnice oko kojih okrivljeni priznaje krivicu, činjenicu da li okrivljeni prihvata da saraduje, prava od kojih okrivljeni odustaje (na primer, pravo žalbe) i činjenicu koja utvrđuje odgovornost okrivljenog za nadoknadu štete prouzrokovane oštećenju stranci i činjenicu o zapleni svih materijalnih dobara stečenih krivičnim delom. U skladu sa ovim stavom, sporazum može sadržati i klauzulu kojom se stranke slažu oko ograničenja kazne koja će se predložiti sudu. U tim slučajevima, radi se o situacijama u kojima okrivljeni iznosi spremnost da saraduje sa sudom. U ovoj klauzuli mogu se naći i podaci o priznavanju prava oštećene stranke, koja može osporiti donetu presudu u delu koji se odnosi na odluku o kazni.

Sud po pravilu ne učestvuje u pregovorima o priznanju krivice, ali može da odredi opravdane rokove u sklopu kojih sporazum mora da se postigne. Sklopljeni sporazum procesuiraju se na sudu, koji ima dvostruku mogućnost delovanja.

Sud može da:

1. odobri postignuti sporazum o priznanju krivice, ili
2. da ga odbije.

Posledično, sporazum treba da se predstavi na sudu na otvorenom javnom ročištu. Ovo predstavljanje omogućava strankama i posebno sudu da se javno upoznaju sa postignutim sporazumom i u funkciji je primene *direktnog načela, javnosti i transparentnosti* u krivičnom postupku. Pre nego što odluči u vezi sa priznanjem krivice, sud treba da sasluša okrivljenog, kako bi se uverio:

1. da li je okrivljeni shvatio prirodu i posledice priznanja krivice;
2. da li je do priznanja krivice došlo slobodnom voljom okrivljenog ili ne, i
3. da li se krivica zasniva na drugim dokumentovanim činjenicama i dokazima.

Sud odbacuje sporazum ukoliko oceni da nije ispunjena bilo koja od ovih okolnosti. Ukoliko prihvati sporazum, sud stavlja sporazum u predmetne spise čime proizvodi pravno dejstvo. Ukoliko sud odbije da prizna sporazum o priznanju krivice, suđenje se nastavlja u skladu sa postupcima propisanim ZKP-om. Sporazum je ništavan u slučajevima kada preči javnom poretku

i moralu, kada je sklopljen u suprotnosti sa pravnim poretkom, kada je sklopljen pod uticajem pretnji, nasilja, prinude ili drugih sličnih okolnosti. Okolnosti koje čine nevažećim pravne poslove uopšteno važe i u slučaju sporazuma o priznanju krivice

6. Stranke u postupku i njihov položaj

6.1 Okrivljeni

U skladu sa odredbama zakona, okrivljeni može sklopiti sporazum samo svojom voljom i željom. Sa te tačke gledišta, prisutna je jednakost oružja iz perspektive inicijative i razgovora. Sud nema pravo da interveniše tokom sporazuma o priznanju krivice čime se obezbeđuje načelo nevinosti sve dok se okrivljeni ne proglasi krivim.

Okrivljeni u datom postupku treba da ima branioca (stav 3 član 233, ZKP-a) i iz tog razloga popunjava se novim stavom člana 57, stav 1, tačka 1.5 ZKP-a koji govori o obaveznoj odbrani u krivičnom postupku.

Okrivljeni ima pravo da pokrene inicijativu za održavanje preliminarnog sastanka sa državnim tužiocem za utvrđivanje osnove sporazuma o priznanju krivice i dobija ograničeni imunitet za svoje izjave, dokazi, u slučaju da sporazum bude neuspešan ili ukoliko se ne prihvati na sudu, neće biti uzeti kao dokazi. Takođe, ima pravo žalbe na odluku suda kada nije ispoštovan kriterijum, što je povezano sa činjenicom da je sud pri određivanju kazne okrivljenom koji je postigao sporazum o priznanju krivice dao težu ili blažu kaznu od one predviđene sporazumom.

6.2 Oštećeni

Pri sklapanju sporazuma o priznanju krivice, tužilac se obavezuje da obavesti oštećenog, dok će sa druge strane učestvovati pri razmatranju sporazuma na sudu i izjasniće se, ukoliko je ročište zatvoreno za javnost, najkasnije do pre ročišta za određivanje kazne. Dakle, obaveštava se da li su sporazum i njegovi uslovi prihvaćeni ili je isti odbačen.

Bez obzira na činjenicu da je tužilac zakonski obavezan da obavesti oštećenog o pregovorima o sporazumu o priznanju krivice i da je sud dužan da ga obavesti o ročištu na kome će se razmatrati sporazum kao i o izjašnjanju oštećenog tokom ovog ročišta u vezi sa sporazumom, sve ovo ne predstavlja uslov za usvajanje sporazuma na sudu.

Javni tužilac dužan je da obavesti oštećenu stranku o sporazumu koji dobije svoj konačni oblik i kada postoji imovinsko-pravno potraživanje koje proizilazi iz krivičnog dela za koje se tereti, sporazum neminovno treba da se poziva na potraživanja oštećene stranke. Prilikom razmatranja sporazuma o priznanju krivice, sud treba da sasluša gledišta tužioca, branioca i oštećene stranke.

Ukoliko je sporazum o saradnji i priznanju krivice okrivljenog zatvoren, sud dozvoljava oštećenoj stranci da da svoju izjavu na samom kraju saradnje okrivljenog, pre izricanja kazne.”

Oštećeni se izjašnjava o imovinsko-pravnom potraživanju na sudu pre nego što sud odobri sporazum o priznanju krivice a odgovornost okrivljenog za nadoknadu štete oštećenoj stranci i zaplena svih materijalnih dobara vrše se u skladu sa članovima **489 – 499** ovog Zakonika.”

Kada sud razmatra sporazum o priznanju krivice treba da sasluša gledišta stranaka ali i oštećenog, dok u slučaju da je ročište zatvoreno za javnost (pošto se razmatra proglašavanje okrivljenog za svedoka saradnika), oštećenom se omogućava da se izjasni po završetku saradnje sa okrivljenim i obavezno pre izricanja kazne okrivljenom.

7. Odluke suda donete prilikom razmatranja sporazuma

Postignut sporazum podnosi se sudu, koji ima dve mogućnosti na raspolaganju. Posledično sud može:

- a. usvojiti postignuti sporazum o priznanju krivice, ili ga
- b. odbaciti.

Sporazum treba da se predstavi na sudu na javnom ročištu. Ovo predstavljanje omogućava strankama i posebno sudu da se javno upoznaju sa postignutim sporazumom i u funkciji je primene *načela direktnosti, javnosti i transparentnosti* u krivičnom postupku.

Pre nego što odluči o priznanju sporazuma, sud treba da sasluša okrivljenog, kako bi se uverio:

1. da li je okrivljeni shvatio prirodu i posledice priznanja krivice;
2. da li je priznanje krivice izvršeno slobodnom voljom okrivljenog ili ne, i
3. da li se krivica zasniva na drugim dokumentovanim dokazima i činjenicama.

Sud odbacuje sporazum ukoliko oceni da nije ispunjena bilo koja od ovih okolnosti. Ukoliko prihvati sporazum, sud stavlja sporazum u predmetne spise čime proizvodi pravno dejstvo. Ukoliko sud odbije da prizna sporazum o priznanju krivice, suđenje se nastavlja u skladu sa postupcima propisanim ZKP-om.

Sporazum je ništavan u slučajevima kada preti javnom poretku i moralu, kada je sklopljen u suprotnosti sa pravnim poretkom, kada je sklopljen pod uticajem pretnji, nasilja, prinude ili drugih sličnih okolnosti. Okolnosti koje čine nevažećim pravne poslove uopšteno važe i u slučaju sporazuma o priznanju krivice

8. Određivanje i odmeravanje kazne pri pregovorima

Sporazum može predviđati visinu i vrstu kazne propisane odredbama KZK-a. Pre svega, treba da se ispoštuju zakonske odredbe o posebnom i opštem pravnom minimumu i maksimumu. U određenim slučajevima kao što je “supstancijalna saradnja” može se pregovarati i ispod opšteg i posebnog pravnog minimuma za određivanje kazne. U slučajevima supstancijalne saradnje ali i uopštene saradnje za određivanje kazne u pregovorima, uzimaju se u obzir sledeće okolnosti:

4. značaj priznanja krivičnog dela;
5. okolnosti koje ukazuju da krivično delo ne bi moglo da se dokaže drugim sredstvima ili načinima;
6. priznanje krivice utiče na sprečavanje izvršenja, razotkrivanje i dokazivanje drugih krivičnih dela, i
7. da li u konkretnom slučaju postoje posebne olakšavajuće okolnosti.

U skladu sa sporazumom, moguće su sledeće varijante za određivanje kazne:

- a. Državni tužilac može predložiti kaznu i neki drugu meru odnosno samo kaznu,
- b. Glavna kazna zajedno sa dopunskom kaznom.
- c. Uslovni otpust, sudska opomena itd.

Državni tužilac nema pravo da odredi kaznu (*ius puniendi*), te treba da ispoštuje pravila određena materijalnim krivičnim zakonom iz perspektive odmeravanja kazne, pravila za ublažavanje kazne itd. prilikom pregovora o sporazumu. Razlog za to je činjenica da bez obzira što pismeni akt nosi naziv sporazum o priznanju krivice, i što je krivica njegov centralni element, sporazum o kazni podjednake je važnosti. Jedna bez druge u ovom slučaju ne mogu postojati, pošto obe proizilaze iz volje okrivljenog i javnog tužioca i zasnivaju se na zakonskim odredbama, u suprotnom akt sporazuma ne može da se održi bez ova dva elementa.

9. Povlačenje pregovarača iz sporazuma

Stranke, dakle tužilac ili okrivljeni, mogu odbiti sporazum o priznanju krivice koji su sami sklopile, pre nego što se podnese na sudu (stav 11)¹⁴⁸. U tom slučaju, pristupa se redovnom postupku kao i u slučajevima kada pregovori ne uspeju ili se sporazum o priznanju krivice ne prizna na sudu. Dokazi koje pruži okrivljeni, priznanje krivice za konkretne tačke optužnice ili optužnicu u celosti u slučajevima kada sud ne prihvati sporazum, ili povlačenje stranaka iz sporazuma pre njihovog nastupanja na sudu biće neprihvatljivi dokazi u krivičnom postupku u kome su razgovori vođeni kao i u svakom drugom postupku.

¹⁴⁸Zakonik o krivičnom postupku, član 233 stav 11

10. Obezbeđenje izvršenja sporazuma

Garancije izvršenja sporazuma o priznanju krivice, obeju stranaka, iz perspektive proceduralnih odredbi koje uređuju ovu materiju, su evidentne. Pre svega, sporazum o priznanju krivice stupa na pravnu snagu tek nakon usvajanja na sudu. Stranke u svakom trenutku, pre nego što sud odobri sporazum o priznanju krivice, mogu da odbace/ponište sporazum. Iako sud ne učestvuje u pregovorima o priznanju krivice, najave stranaka da su u ovom postupku, može odložiti početak ročišta na najviše tri meseca (stav 10).

Nakon što sud usvoji sporazum o priznanju krivice, on može da ne dozvoli okrivljenom da povuče priznanje krivice ili tužiocu da poništi sporazum, sem u slučajevima kada uvere sud da nije ispunjen neki od uslova iz stava 18, za šta teret dokaza pada na stranku koja zahteva rešavanje sporazuma (stav 22). Po usvajanju sporazuma, sud može zakazati datum kada će stranke dati svoje izjave u vezi sa kaznom. Međutim, sud sa ciljem da se ispuni obaveza okrivljenog proizašla iz sporazuma o priznanju krivice da poslužiti kao svedok saradnik, odlaže ročište za određivanje kazne na vremenski rok koji nije zakonom preciziran. Ova odredba bez ikakve sumnje uzeće se kao garancija za realizaciju obaveza okrivljenog iz sporazuma.

Međutim, postavlja se pitanje šta nakon izvršenja obaveza stranaka u skladu sa sporazumom i nakon njegovog usvajanja od strane suda, posebno u slučaju kada je iskorišćeno svojstvo svedoka saradnika odnosno “supstancijalne saradnje” na nekom drugom krivičnom predmetu, dok sud izriče neku drugu kaznu iz sporazuma usvojenog na sudu, i da li se samo pravo žalbe stranaka na kaznu, može nazivati garancijom za izvršenje sporazuma.

11. Pravna sredstva u postupcima sklapanja sporazuma

Nije dozvoljeno izjavljivanje žalbe na odluku suda o odbacivanju sporazuma o priznanju krivice, pošto se radi o procesnoj odluci koja se unosi u zapisnik na koji stranke nemaju pravo žalbe. Iz odredbi koje uređuju sporazum o priznanju krivice ne može se zaključiti da u slučaju da sud odbaci isti, postoji pravo ulaganja žalbe. Naprotiv, samo se nastavlja sa sudskim procesom u redovnom postupku.

12. Žalba na presudu donetu na osnovu sporazuma

Neminovno se postavlja pitanje, u slučaju da sud prihvati sporazum o priznanju krivice i da se donese presuda na ovoj osnovi, u kom smeru ili na kojoj osnovi se može uložiti žalba kao redovni pravni lek? Upravo iz tog razloga, ukoliko sud smatra da su ispunjeni uslovi za prihvatanje sporazuma, odobrava ga i konstatuje odlukom upisanom u zapisnik zakazivanjem ročišta za

određivanje kazne i drugih mera predviđenih sporazumom. Nakon održavanja ročišta, donosi se presuda faktičkim opisivanjem krivičnog dela i pravnom kvalifikacijom optužnice. Imajući u vidu ove okolnosti može se konstatovati da žalba iz perspektive kazne predviđene sporazumom nije dozvoljena, za šta postoji i pravna zabrana. I okrivljeni se o tome i obaveštava. U slučaju da se okrivljeni žali po ovoj osnovi, ista se odbacuje kao nedozvoljena.

U slučaju da je sporazum o priznanju krivice rešio pitanje sticanja imovinske koristi, objavljivanja presude sredstvima javnog informisanja, odluke o imovinsko-pravnom potraživanju kao i troškova sudskog postupka i sud usvoji ovaj sporazum po ovim osnovama, takođe se ne može uložiti žalba.

Takođe, žalba se ne može uložiti u sledećim situacijama, na osnovu pogrešnog i nepotpunog utvrđivanja faktičkog stanja, iz razloga što je okrivljeni priznao krivicu na nesumnjiv način i što je svesno odustao od redovnog suđenja. Sa druge strane, bez suđenja i izvođenja dokaza u postupku kao njegovoj suštinskoj fazi, nema ni potvrđivanja faktičke situacije niti se na presudu može uložiti žalba po ovoj osnovi.

Žalba po drugim osnovama nije izričito zabranjena, iako je pravo žalbe zagarantovano EKLJP-om. Žalba usled suštinskih povreda odredbi krivičnog postupka i usled povrede krivičnog zakona moguća je iako ova žalbena osnova teško da može uticati na odluku suda o postojanju krivičnog dela i krivične odgovornosti. Bez krivičnog postupka u načelu nema suštinske povrede odredbi krivičnog postupka iako ovo nije nemoguće. Na osnovu ovoga npr. nepravilan sastav sudskog veća ili izricanje kazne (sudija koji nije učestvovao na glavnom pretresu ili je izuzet iz suđenja, odnosno učestvovao je sudija koji je trebalo da se izuzme, ročište je održano u odsustvu osobe čije je prisustvo bilo obavezno, povređeno je pravo na odbranu, sud je pogrešio u smislu postojanja dozvole za krivično gonjenje date nadležnom organu itd). Ista situacija postoji i u slučaju povrede krivičnog zakona. Može nastati situacija da se ne zna da li je krivično delo za koje se okrivljeni goni krivično delo ili ne, da li postoje okolnosti koje isključuju krivičnu odgovornost, da li je nastupila zastarelost, da li je prekršeno načelo ne bis in idem, da li je pogrešno primenjeno materijalno pravo, da li su prekoručena ovlašćenja koja sud ima u skladu sa zakonskom odlukom o kazni, meri bezbednosti, oduzimanju imovinske koristi, da li su primenjene odredbe o proračunavanju pritvora?.

Sa tačke gledišta prava javnog tužioca, bez obzira što žalba nije izričito zabranjena na osnovu odluke o kazni, u slučaju kada je tužilac sam sastavio sporazum o priznanju krivice koji je sud usvojio, žalba bi bila odbačena kao nedozvoljena.

13. Zaključak

Ukoliko ovaj institut pogledamo iz istorijskog i razvojnog aspekta, u pravnim sistemima u kojima je primenjivan do sada, ostvario je uspeh u krivičnom gonjenju učinilaca krivičnih podela, posebno

kada govorimo o organizovanom kriminalu. Izvršenje krivičnih dela u saučesništvu karakteristika je krivičnih dela korupcije, pranja novca i drugih, kako u krivičnom gonjenju tako i proglašenju njihove krivice, pošto je olakšan način razotkrivanja krivičnih dela i obezbeđeni su čvrsti i prihvatljivi dokazi u krivičnom postupku.

Smatramo da nakon što pravosudni organi budu ispravno primenili ove odredbe zasigurno neće nedostajati ni uspesi u razotkrivanju učinilaca krivičnih dela, suđenju i sprečavanju učinilaca krivičnih dela. Rešenjima koja je pružio Zakon, koja se mogu dopuniti dalje (mogu se primeniti i na ovaj način) ostvaruje se interes pravde koji je u svakom slučaju veći i kada se jednoj osnovi ublaži kazna ili joj se u potpunosti ukine, u slučaju da je njegov doprinos rezultat razotkrivanja i izvođenja pred lice pravde učinilaca krivičnih dela, posebno kada govorimo o organizovanom kriminalu, korupciji, pranju novca, trgovini ljudima i tako dalje.

Iz perspektive okrivljenog, *Sporazum o priznanju krivice* omogućava da se pridobiju značajne proceduralne olakšice, povoljnije postupanje čak i blaža kazna. Pošto se sporazum o priznanju krivice primenjuje u krivičnom postupku, on u značajnoj meri pošteđuje sudove od velikog dela posla koji obavljaju. Istovremeno, sem povlastica po okrivljenog u tom smislu, ovaj institut poboljšava u velikoj meri njegov položaj kao okrivljenog u krivičnom postupku.

Sa druge strane, kada govorimo o primeni ovog važnog instituta, u skladu sa podacima kojima raspolazemo, institut sporazuma o priznanju krivice primenjivan je vrlo malo u našoj zemlji, odnosno u par pojedinačnih slučajeva. Ostaje da se ubuduće ovaj novi institut promoviše mnogo više i da se podstaknu pravosudni organi u našoj državi da ga primene u svakom slučaju u kome su ispunjeni uslovi propisani zakonom.

Bibliografija

- Ustav Republike Kosovo
- Krivični zakonik Kosova
- Zakonik o krivičnom postupku Kosova
- E drejta e procedurës penale, Ejup SAHITI
- Različita literatura sa interneta i google-a.

Fatime Hasani – Ruhani*

Qefsere Berisha*

EVROPSKA KONVENCIJA O OSNOVNIM LJUDSKIM PRAVIMA I SLOBODAMA -DISKRIMINACIJA SA POSEBNIM OSVRTOM NA DISKRIMINACIJU ŽENA-

APSTRAKT

Ovim radom želimo da predstavimo diskriminaciju, vrste diskriminacije i posebno diskriminaciju žena. I pored činjenice da živimo u XXI veku, i pored toga da je čovečanstvo ostvarilo veliki napredak i da je izvanredno napredovalo generalno (i da velikim koracima korača napred), nažalost ne možemo da kažemo da diskriminacija u ovo moderno doba pripada prošlosti. Nažalost, diskriminacija i posebno diskriminacija žena prisutna je, negde manje a negde više, negde u drugim životnim aspektima u zavisnosti od regiona ili zemlje u kojima žive ili deluju. Jednim konkretnim slučajem pokušali smo da dotaknemo ovu temu u njenoj suštini, da sagledamo patnje ženskog roda koji je doživeo sav ovaj bol, svu ovu diskriminaciju samo zbog činjenice da su žene. Takođe, smo dotakli i par domaćih aspekata diskriminacije, pravnu osnovu, i u ovom smeru postoji pozitivna slika i pomaci nabolje. Diskriminacija je aktuelna tema uvek, u svakom društvu, državi ili i u zajednici. Glavna mera ovog napretka jeste i položaj i uloga žene u društvu pošto njeno napredovanje zavisi u velikoj meri od uloge, obrazovanja, ravnopravnosti njene uloge u njemu. Dakle pozabavili smo se ovim pitanjem iz perspektive Evropske konvencije o ljudskim pravima i Evropskog suda za ljudska prava.

Ključne reči: diskriminacija, ravnopravnost, rod, rodna ravnopravnost itd.

UVOD

1. O diskriminaciji uopšteno

Često je lakše da se naljutiš na nepravde koje se dešavaju u drugoj polovini sveta, u odnosu na pritiske i diskriminaciju koja se dešava na pola puta od tvoje kuće. Pokušajte da zamislite jednu

* Fatime Hasani-Ruhani, kandidatkinja za sudiju

* Qefsere Berisha, kandidatkinja za sudiju

osobu koju poznajete i koja celog svog života nije nikada bila podložna nikakvom vidu diskriminacije. Videćete da ovu osobu ne možete naći.

U širem značenju, ljudska prava predstavljaju prava koja pripadaju svakom pojedincu. Kao posledica činjenice da si čovek, bez obzira na pravne akte, tvrdeći postojanje ljudskih prava, kažemo da svako ljudsko biće činjenicom da je ljudsko polaže pravo na određena prava. Činjenica da međunarodna zajednica ceni jedinstvenu vrednost svakog ljudskog bića vodi ne samo do pokušaja da se eliminišu destruktivni elementi po pojedinca već i do stvaranja uslova koji bi njemu ili njoj omogućili da se razvije i da napreduje. Osnovna prava i slobode kao neprikosnovena prava postoje bez obzira na volju jednog pojedinca ili grupe ljudi. Ona se ne stiču niti se poklanjaju bilo kakvim činom. Ona se možda ne priznaju niti poštuju ali ponovo pripadaju jednom pojedincu. Osnovna ljudska prava i slobode nisu povezana sa pravnim normama usvojenim u skladu sa pravilima, ali se prikladnije norme usvajaju sa ciljem da se zaštite ljudska prava i da se utvrde načini za njihovo ostvarivanje.

Pravne norme ljudskih prava ne predviđaju osnovna prava i slobode, već ih samo garantuju. Konkretno radnje ili odstupanje od istih, pripadaju čoveku i svoju glavnu osnovu imaju u osobenosti toga što ste čovek. Ova osobenost takođe predstavlja osnovu za utvrđivanje dostojanstva svakog ljudskog bića. Svako ljudsko biće smatra se ciljem za sebe, te samim tim niko ne treba da se tretira kao prosto oruđe čak i ako bi ovakvo postupanje bilo veoma korisno po društvo ili po samu osobu.

Ravnopravnost je još jedan značajan element koncepta ljudskih prava, sva ljudska bića rađaju se ravnopravna iz perspektive njihovog dostojanstva i prava.

Načelo u skladu sa kojim sva ljudska bića imaju jednaka prava i treba da se tretiraju na isti način, predstavlja osnovu da se shvate ljudska prava i proizilaze iz jednakog ljudskog dostojanstva svakog pojedinca. Međutim, ovo prirodno pravo jednakosti, bilo u prošlosti ili sada, nikada nije pruženo svim ljudskim bićima na potpun način.

Od samog početka čovečanstva, diskriminacija je na jedan ili drugi način predstavljala problem. Diskriminacija se javljala svugde, prema ljudima od autoriteta i prema manjinama, crncima, Jevrejima, protiv Aboridžina u Australiji, Roma i u različitim plemenima u Africi, emigranata, izbeglica, tražilaca azila. Diskriminacija se dešava deci, ženama koje se tretiraju kao manje vredna ljudska bića, ljudima inficiranim HIV- SIDOM, onima koji imaju fizičke i psihičke smetnje u razvoju, diskriminacija protiv zaposlenih, rodna diskriminacija na poslu, diskriminacija nad ženama kada govorimo o pomoći koju bi trebalo da dobiju u slučaju da su nezaposlene, i puno, puno drugih vidova diskriminacije.

Diskriminacija se javlja u toliko puno oblika da možemo da pretpostavimo da je svako na neki način i u nekoj meri dotaknut diskriminacijom. Diskriminacija predstavlja neljudski, ponižavajući čin i prisutna je od nastanka čovečanstva. Uopšteno, diskriminacija podrazumeva svaki vid razlike, isključenosti, ograničavanja ili bilo kakvog upućivanja sa ciljem da se uskrate ili odbiju jednaka

ljudska prava i zaštita i oličuje uticaj načela ravnopravnosti i povrede ljudskog dostojanstva. U zavisnosti od razloga za postupanje, imamo diskriminaciju koja se vrši na rasnoj, verskoj, nacionalnoj, rodnoj, religioznoj, seksualnoj osnovi itd.

2. Diskriminacija žena

Diskriminacija izvršena na rodnoj osnovi učestala je i pored napretka koji je ostvaren u ovom smislu, a u velikom broju zemalja postoje sistemi koji između ostalog uskraćuju ženama pravo zastupanja u bračnoj imovini – supružnika, pravo nasledstva pod ravnopravnim uslovima sa muškarcima i pravo rada i putovanja bez muževljeve dozvole. Žene su takođe podložne nasilju i praksama zlostavljanja koje se nastavljaju istim žarom i u puno drugih zemalja i obično ovim doživljavaju dvostruku diskriminaciju usled rase ili njihovog porekla a i u sled činjenice da su žene. U Aziji (kao i u puno drugih zemalja u svetu) većina roditelja preferira da imaju mušku a ne žensku decu. Prema jednom izveštaju UN-a za 2011. godinu, stanovništvo u ovom delu sveta imalo je oko 134 miliona žena manje usled abortusa, čedomorstva i usled njihovog zanemarivanja.

Obrazovanje. U celom svetu, žene i devojke sačinjavaju dve trećine ljudi sa manje od četiri razreda škole.

Seksualno uznemiravanje. Više od 2,6 milijardi žena živi u zemljama u kojima se silovanje od strane supruga još uvek ne smatra krivičnim delom.

Zdravlje. U zemljama u razvoju, na skoro svaka dva minuta umre jedna žena od komplikacija tokom trudnoće ili porođaja pošto ne dobija odgovarajuću zdravstvenu negu.

Imovinska prava. Iako žene drže više od polovine proizvodnje u celom svetu, u puno zemalja one nemaju zakonsko pravo da upravljaju imovinom ili da nasleđuju zemljište.

Žena se rađa slobodna i uživa ravnopravna prava sa muškarcem u svakom pogledu. Upravo iz tog razloga, diskriminacija žena podrazumeva svaku razliku, isključenost ili ograničenje zasnovano na polu, koje ima za posledicu ili cilj da kompromituje ili da uništi priznavanje položaja žene, bez obzira na njeno stanje, bračno stanje na osnovu ravnopravnosti muškarca i žene, ljudskih prava i osnovnih sloboda u političkoj, ekonomskoj, društvenoj, kulturnoj ili nekoj drugoj oblasti.

Veliki deo svetskog stanovništva rutinski je izloženo torturi, gladovanju, terorizmu, ponižavanju, sakaćenju i čak i ubistvima, prosto zbog toga što su žene.

Slučaj Miriam

Miriam ima 36 godina i majka je šestoro dece. Ona je odrasla u jednom selu daleko od gradskog centra. Miriam je napustila školu nakon što je završila drugi razred. Njeni roditelji bili su siromašni, a škola je bila udaljena 4 (četiri) km od njene kuće. Njen otac je verovao da je

obrazovanje žena gubitak vremena i truda, pošto je sudbina žena da se udaju a ne da rade za opstanak.

Kada je Miriam napunila 12 godina, prema lokalnim običajima njoj je oduzeta nevinost (sakaćenjem njenih genitalija). Udata je kada je napunila 16 godina za muškarca u 50-im. Njen otac je od zeta dobio dobru svotu novca za mladu. Naredne godine rodila je sina. Dete je mrtvorodeno. Regionalna klinika bila je udaljena 10 km od sela i nije pratila trudnoću. Tokom trudnoće, Miriamin muž je često tukao i verovala je da se dete rodilo mrtvo upravo iz ovih razloga. Bez obzira na to njena porodica i puno drugih iz sela okrivili su Miriam za pobačaj. Miriam nije htela da ima seksualne odnose sa svojim suprugom. Plašila se od njega i od trudnoće. Njen suprug je smatrao da ima pravo na seksualne odnose sa njom i redovno je primoravao Miriam. Ona nije htela da ostane trudna ponovo, ali nije imala drugog izbora. Posećivala je vračeve i uzimala je različite mešavine biljaka i nosila je amajliju ali sve ovo nije bilo uspešno. Retko je imala vremena da ode na pregled na kliniku i onda kada je išla to je činila jer su joj se deca razboljevala, ali nikada nije uspevala da porazgovara sa medicinskim sestrama o kontracepciji. Ona (medicinska sestra) je, iako je izgledala da razume lokalni jezik kojim je govorila Miriam, preferirala da govori na dominantnom jeziku koji je korišćen u prestonici i među obrazovanima. Ona je uplašila Miriam.

Njen život je bio duga saga nasilja, siromaštva i nemaštine. Miriam je tokom nekoliko trudnoća koje je imala i tokom podizanja svoje dece pokušavala da održi svoj duh i telo. Ona je zasadila malu parcelu sa stvarima da prehrani svoju porodicu, pošto joj suprug nikada nije davao dovoljno novca u tu svrhu. Ona je tražila pomoć od svojih roditelja i od jednog posetioca misionara. Svi oni su joj rekli da sluša svog supruga i podsetili su je da ima obavezu prema suprug i porodici.

Jednog dana suprug je optužio Miriam da se druži sa jednim muškarcem i tvrdio je da je video kako se smeje i razgovara sa jednim meštanimom tokom pijačnog dana. Kada mu je ona odgovorila, on je počeo da je udara bez prekida govoreći joj da je drolja i obećavajući joj da će joj se osvetiti za to što mu je oduzela čast. Miriam je pretrpela teške povrede i mislila je da su joj slomljena i rebra. Nekoliko nedelja za redom, nije mogla da izađe iz kuće. Nije imala para da ode na kliniku na lečenje ili da stigne do tu. Niko u selu joj nije pomagao iako je bilo nekolicina onih koji su mislili da je njen muž preterao. Žena je posao njenog muža. U nemogućnosti da izađe na pijacu i prodaje ili da se brine o svojoj bašti, Miriam i njena deca su zamalo umrli od gladi.

Miriam je znala da će nasilja biti i ubuduće. Plašila se po svoj i život svoje dece. U snu je videla svoju smrt i znala je da treba da ode. Čim je počela da hoda, povelala je sa sobom dvoje najmlađe dece i napustila je selo. Ona sada živi u jednom drugom selu, kao izbeglica u svojoj državi u strahu da će je njen muž naći i vratiti kući...

Šta mislite koliko žena u svetu živi istu ili sličnu sudbinu sa onom koja je zadesila Miriam?

Žene najviše pate kada žive u siromaštvu, imaju manji pristup zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju i hrani od svojih muževa. Rodna diskriminacija je procvetala bez obzira na trend koji ide ka jednakosti prava u instrumentima za ljudska prava. Diskriminacija žena definisana je kao svaka

razlika, isključenost ili ograničenje izvršeno na osnovu pola koje ima za posledicu promenu ili poništavanje priznanja, uskraćivanja ili ostvarivanja ovih prava od strane žena, bez razlika u bračnom statusu, na osnovu jednakosti muškaraca i žena, osnovnih ljudskih prava i sloboda, u političkoj, ekonomskoj, društvenoj, kulturnoj, građanskoj ili bilo kojoj drugoj oblasti.

Bez obzira na promene na koje se naišlo u razvoju žene danas, ne samo na Kosovu već i u svetu, još uvek je primetan ogroman jaz između njihovog kapaciteta i potreba i izvora kojima one raspolažu, obrazovanja, zapošljavanja, uključenosti u odlučivanje. Nizak nivo zastupljenosti žena u odlučivanju pitanje je na koje utiče veliki broj društveno-kulturnih, ekonomskih, strukturnih, društvenih i drugih faktora itd.

Prva zemlja u svetu koja je ženama dala pravo glasa bio je Novi Zeland 1893. godine. Danas, nakon približno 100 godina nakon što su stekle pravo da biraju i da budu birane, žene na Kosovu imaju nizak nivo zastupljenosti na nivou odlučivanja.

Rodna ravnopravnost nije žensko pitanje kao što se često karakteriše, već je pitanje ravnopravnosti između muškaraca i žena i njihovih jednakih mogućnosti u svim sferama života počevši od upravljanja porodicom pa do upravljanja državom. Ona predstavlja proces integracije koji ima za cilj da razvije društvo, na nivou osnovnih ljudskih prava i sloboda na socijalnom nivou, na nivou građanskih i političkih prava uz ravnopravnu mogućnost da ostvare svoja prava da biraju i da budu birane.

3. Uvršćivanje diskriminacije u domaće zakonodavstvo i širi osvrt na ovaj aspekt

Svi ljudi jednaki su pred zakonom i imaju pravo da ostvaruju jednaku zaštitu pred zakonom, bez ikakve razlike. U vezi sa tim, zakon će zabraniti svaku vrstu diskriminacije i zagarantovaće delotvornu zaštitu od diskriminacije na bilo kojoj osnovi kao što su rasa, boja kože, pol, jezik, veroispovest, politička ili druga ubeđenja, nacionalno ili društveno poreklo, imovina ili bilo koje drugo stanje.

Ustav Republike Kosovo kao prvi ustavni tekst nezavisnog i suverenog Kosova, sadrži određena opšta načela i norme kojima se obezbeđuju sva osnovna ljudska prava i slobode - poglavlje II KKK-a. Ono što je cilj ustavnih garancija osnovnih prava i sloboda jeste zaštita ljudskog dostojanstva, slobode i ravnopravnosti. Sem što su ova prava zagarantovana Ustavom, na snazi i u primeni je i Zakon o rodnoj ravnopravnosti (br. 2004/3).

Međutim, i pored činjenice da su ova prava zagarantovana ustavom, rodne razlike na radnom mestu mogu se koristiti kao pokazatelj rodne ravnopravnosti, pošto se žene ne tretiraju na pošten način na tržištu rada i suočavaju se sa indirektnim poteškoćama kao što su stereotipi i rodna diskriminacija. Žene još uvek nailaze na diskriminaciju u oba vida horizontalog i vertikalnog isticanja, pošto većina njih i dalje radi u sektorima u kojima se tradicionalno zapošljavaju žene, kao što su zdravstvo i prosveta. Važna mera da se poboljša situacija žena jeste postojanje poslova dobrog kvaliteta za žene, na upravnim funkcijama ili na višim nivoima upravljanja. Studija

sprovedena na Harwardu, ukazala je da su profesionalni prinosi žena bolji od njihovih kolega muškaraca, pošto su jedine banke koje nisu pogođene kreditnim krizama bile one u kojima se žene nalaze na rukovodećim funkcijama, objasnila je stručnjakinja za finansijska pitanja Heather Mc.Gregor u banci /City/ u Londonu, upravo zbog toga što žene imaju racionalniji odnos prema novcu, manje su emotivne i veoma su okrenute ka štednji. U terminologiji Konvencije Ujedinjenih nacija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), član 11 ove konvencije predviđa obaveze država potpisnica u oblasti zapošljavanja zahtevajući da potpisnice preduzmu sve mere za eliminisanje diskriminacije žena u domenu zapošljavanja.

Sa druge strane, u našoj zemlji, i pored predviđanja i uređivanja ravnopravnosti pravnim putem u domenu zapošljavanja ponovo se ne poštuju prava žena zaposlenih u privatnom sektoru iako je isto uređeno Zakonom o radu, br. 03/L-212–Porodiljsko odsustvo, član 49. Žene koje su zaposlene u privatnom sektoru ne mogu da ostvare ovo pravo pošto ova zakonska odredba uopšte ne važi za privatne poslodavce jer majke nakon porođaja odmah treba da se pojave na svom radnom mestu ili će im se u suprotnom prekinuti radni odnos. Zaposleni u privatnom sektoru prijavili su veći procenat rodne diskriminacije na radnom mestu na nivou od 30.7% u poređenju sa 16.7% prijavljenih slučajeva u javnom sektoru. Veliki broj anketa ukazuje na percepciju da porodiljsko odsustvo uslovljava karijerni razvoj a sam kvalitet rada se tokom trudnoće smanjuje.

Procenat žena zaposlenih duž godina, u periodu od 2009. godine pa do danas nije doživeo porast a mogućnosti uspona u karijeri kada govorimo o ženama nakon porodiljskog odsustva prilično su malobrojne, pošto imajući u vidu da žene sačinjavaju samo 27% zaposlenih na Kosovu, rodni odnos na poslu izložen je opasnosti da postane još vidljiviji. Upravo iz tog razloga, porodiljsko odsustvo skromne dužine trajanja povećava mogućnost učešća žena na tržištu rada, na izrazit način sa time da je ovo odsustvo i plaćeno. Npr. nemačka reforma porodiljskog odsustva koja nosi naziv ELTERNGEL, kojom je 67% prihoda zamenjeno za do 14 (četrnaest) meseci nakon rođenja deteta, ukazala je na značajan porast u verovatnoći da majke budu zaposlene na kraju ovog perioda. Upravo iz tog razloga se može konstatovati da je suština porodiljskog odsustva zapravo proces koji utiče i utvrđuje želje žena da se vrate na posao i da svoje poslove obavljaju uspešno.

4. Evropska konvencija o ljudskim pravima

Evropska konvencija o ljudskim pravima (EKLJP) – predstavlja međunarodni sporazum na osnovu koga države članice Saveta Evrope obećavaju da će pružiti osnovna prava ne samo svojim građanima već i svakom pojedincu unutar njihove jurisdikcije.

Garancije i zabrane – Ova konvencija štiti konkretno:

1. Pravo na život,
2. Pravo na redovan sudski proces,
3. Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života,
4. Slobodu izražavanja i mišljenja, svesti i veroispovesti i

5. Pravo na imovinu.

Konvencija zabranjuje:

1. Mučenje i nehumano i ponižavajuće postupanje ili kaznu
2. Ropstvo i prinudan rad,
3. Arbitrano i nezakonito lišavanje slobode, i
4. Diskriminaciju u ostvarivanju prava i sloboda propisanih Konvencijom.

Konvencija je potpisana 4. novembra 1950. u Rimu, a stupila je na snagu 1953. godine.

5. Par reči o Evropskom sudu za ljudska prava

Evropski sud za ljudska prava međunarodni je sud obrazovan 1959. godine. Ovaj sud donosi odluke o pojedinačnim ili međudržavnim zahtevima u kojima se tvrdi da je došlo do povrede građanskih i političkih prava propisanih Evropskom konvencijom o ljudskim pravima.

Sedište suda nalazi se u Strazburu – Francuska odakle se prati poštovanje ljudskih prava 800 miliona Evropljana u 47 država članica Saveta Evrope, koje su ratifikovale konvenciju.

Broj sudija podudara se sa brojem država članica. Na početku osnivanja ovog suda, bilo je samo 7 država, a sada je sačinjen od ukupno 47 država i glavni je instrument za zaštitu ljudskih prava. Sudije se biraju na vremenski period od 6 godina, imaju pravo reizbora, ali mandati polovine sudija izabranih u prvom mandatu prestaju po isteku tri godine. U svakom predmetu učestvuje i domaći sudija sa ciljem da se olakša shvatanje domaćeg zakonodavstva. Svaki imenovani sudija, deluje u svom ličnom svojstvu.

Uslovi koji treba da se ispune pri upućivanju jednog pitanja Sudu u Strazburu slede:

- Povreda prava zaštićenog EKLJP-om i njenim protokolima.
- Podnosilac(i) treba da je (su) žrtva datog prekršaja.
- Žalba se ulaže u što kraćem vremenskom roku manje od šest meseci nakon potpunog iscrpljivanja domaćih sredstava.

Ukoliko se predmet smatra prihvatljivim, veće sastavljeno od 7 sudija odlučuje o predmetu. Njihovo rešenje u vezi sa time da li se predmet smatra posebno bitnim ili nosi bilo kakvu novinu po postojeću jurisdikciju, je konačno, i tom prilikom zahtev razmatra veliko veće sastavljeno od 17 (sedamnaest) sudija.

Presude su obavezujuće i takođe mogu ponuditi mogućnost odštete. Primena presuda dužnost je Komiteta ministara, koji nadgleda izvršenje presuda suda. Međutim, ono što je glavni problem ovog suda jeste veoma veliki broj žalbi, koji se povećao poslednjih godina i doveo do preopterećenosti sistema.

6. Zaključak

Nediskriminacija jedna je od najvažnijih i najdinamičnijih oblasti iz sudske prakse pošto za razliku od velikog broja drugih sporazuma o ljudskim pravima, konvencija ne zabranjuje diskriminaciju pri ostvarivanju drugih prava zagaranovanih datim sporazumom, već nediskriminaciju čini zasebnim ljudskim pravom. Ovo je jedan od razloga zašto je postupak u skladu sa fakultativnim protokolom ostao i dalje privlačan i za lica koja potpadaju pod jurisdikciju Evropske konvencije o ljudskim pravima, u skladu sa kojom prekršaj za nediskriminaciju može da se konstatuje samo kada se diskriminacija izvrši u vezi sa ostvarivanjem nekog prava zaštićenog ovom Konvencijom.

Bibliografija

- WHO- training curriculum gender rights in reproductive health
- European Convention on Human Rights- Cases, materials and commentary- Prof. Alastair Mowbray (Prof.of Public Laë, University of Nottingham), article 14- Prohibition of Discrimination, strana 815.
- CEDAW- Convention the elimination of all forms of discrimination against women, član 11
- www.un.org/women
- www.healthorganization.com
- www.etc-graz.at
- Glavni slučajevi Komiteta za ljudska prava koje su rezimirali Raija Hanski i Martin Scheinin
- Ustav Republike Kosovo
- Zakon protiv diskriminacije, Zakon br. 2004/ 3
- Zakon o radu, Zakon br. 03/L-212